

RADOSŁAW KOSTRUBIEC

PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ STOWARZYSZENIA

Podstawowym zamiarem tworzenia i działalności stowarzyszeń nie jest cel gospodarczy. Samo stowarzyszenie musi jednak mieć zapewnione finansowanie, aby mogło realizować cele statutowe. Ustawa Prawo o stowarzyszeniach określa, z jakich źródeł może pochodzić majątek stowarzyszenia. Są to: składki członkowskie, darowizny, spadki, zapisy, dochody z majątku stowarzyszenia, dochody z ofiarności publicznej oraz z własnej działalności, do której zaliczamy prowadzenie działalności gospodarczej¹. Samo prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenia może na pierwszy rzut oka zdawać się sprzeczne z celem powoływania stowarzyszeń, tj. celem niezarobkowym.

RYS HISTORYCZNY

W polskim porządku prawnym możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenia wprowadzono poprzez regulację: „organizacje społeczne ludu pracującego miast i wsi”, a także poprzez uchwałę nr 446

Mgr RADOSŁAW KOSTRUBIEC – doktorant Katedry Praw Człowieka, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: radoslaw.kostrubiec@gmail.com.

¹ Art. 33 ustawy Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r., Dz. U. nr 20, poz. 104.

Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1958 r.² Powyższa uchwała obejmowała pozwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej przez organizacje społeczne, w tym także stowarzyszenia. Zezwolenie na podjęcie działalności gospodarczej wydawał Minister Finansów, którego zadaniem było także prowadzenie w tym zakresie odpowiedniego rejestru. Uchwała nie regulowała szczegółowych warunków, jakie miałyby spełniać organizacja społeczna ubiegająca się o zezwolenie na podjęcie działalności gospodarczej. W związku z powyższym Minister Finansów miał możliwość wydania pozwolenia na podjęcie działalności gospodarczej przez organizację społeczną, po analizie indywidualnej każdego wniosku, oraz określania zakresu i treści tej decyzji. Możliwość podjęcia działalności gospodarczej przez stowarzyszenia jako pierwsza szczegółowo regulowała ustawa o drobnej wytwórczości z dnia 31 stycznia 1985 r.³ Zgodnie z art. 27 ust. 1 tego aktu prawnego organizacje społeczne mogły prowadzić działalność gospodarczą, w szczególności w zakresie drobnej wytwórczości, handlu oraz usług. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia miała określić zasady i zakres prowadzonej działalności gospodarczej oraz organy, które tych zezwoleń udzielają, tryb ich udzielenia, warunki i sposób zrzeszania się organizacji społecznych w zakresie prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Zgodnie z dyspozycją wyrażoną w powyższej ustawie, w dniu 22 października 1985 r. zostało wydane Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie działalności gospodarczej organizacji społecznych⁴. Ten akt prawny regulował proces uzyskania zezwolenia na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje społeczne. Zawierał wyraźne stwierdzenie, że celem działalności gospodarczej powyższych podmiotów jest zapewnienie bądź uzupełnienie środków na prowadzenie działalności statutowej, jednakże w uzasadnionych przypadkach dla realizacji celów statutowych może być przez nie prowadzona działalność gospodarcza niezwiązana z działalnością statutową. W związku z działalnością gospodarczą organizacje społeczne mogły tworzyć wyodrębnione jednostki organizacyjne. Rozporządzenie także stanowiło o konieczności prowadzenia księgowości w wypadku prowadzenia działalności bezpośrednio przez organizacje społeczne. Powyższy akt prawny systema-

---

² H. I z d e b s k i, *Fundacje i stowarzyszenia. Komentarz, orzecznictwo, skorowidz*, Łomianki 2001, s. 110.

³ Ustawa z dnia z dnia 31 stycznia 1985 r. o drobnej wytwórczości, Dz. U. z 1985 r., nr 3, poz. 11.

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 października 1985 r. w sprawie działalności gospodarczej organizacji społecznych, Dz. U. z 1985 r. nr 51, poz. 265.

tyzował zasady systemu ekonomiczno-finansowego organizacji społecznych oraz tryb udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej przez te podmioty.

Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie działalności gospodarczej organizacji społecznych zostało uchylone wraz z ustawą o drobnej wytwórczości. Do wydania nowej ustawy Prawo o stowarzyszeniach prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenia nie było uregulowane⁵.

OBOWIĄZUJĄCE UREGULOWANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ STOWARZYSZEŃ

Obowiązująca ustawa – Prawo o stowarzyszeniach, uchwalona w dniu 7 kwietnia 1989 r., w art. 34 reguluje kwestię prowadzenia działalności gospodarczej stowarzyszeń. Przepis ten – jak stwierdza H. Izdebski – nie wyjaśnia dostatecznie problemów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez stowarzyszenia. Sformułowanie, że stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą „według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach”⁶, pozwala na odesłanie do innych aktów prawnych regulujących tą materię⁷. Do 31 grudnia 2000 r. działalność gospodarczą stowarzyszeń normowała ustawa o działalności gospodarczej⁸. W odróżnieniu od innych podmiotów gospodarczych działalność gospodarcza prowadzona przez stowarzyszenia nie była ewidencjonowana⁹. Jedynym aktem prawnym, który dotyczył działalności gospodarczej stowarzyszeń, było rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości¹⁰, które nie przewidywało wpisu stowarzyszenia do rejestru prowadzonej działalności gospodarczej. Natomiast rozwiązania ustawy o działalności gospodarczej nie przewidywały wpisu do rejestru działalności gospodarczej osób prawnych¹¹. Naczelny Sąd Administracyjny

---

⁵ I z d e b s k i, dz. cyt., s. 111.

⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz. U. nr 20, poz. 104.

⁷ P. S a r n e c k i, *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz*, Kraków 2002, s. 76.

⁸ Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1988 r., nr 41, poz. 324.

⁹ A. K i d y b a, *Komentarz do ustaw o fundacjach i stowarzyszeniach*, Warszawa: LexPolonica 1997.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 1989 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń, Dz. U. z 1989, nr 23, poz. 126.

¹¹ Art. 10 pkt 2 Ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1988 r., nr 41, poz. 324.

uznał, że stowarzyszenia nie są przedsiębiorcami w rozumieniu ustawy o działalności gospodarczej. Warto w tym miejscu zwrócić szczególną uwagę na wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 listopada 1993 r.¹² oraz z 24 marca 1994 r.¹³ Odmienne stanowisko przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 19 czerwca 1996 r.¹⁴ Zgodnie z uzasadnieniem do powyższego postanowienia, stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą miały zdolność upadłościową.

---

¹² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego Órodek Zamiejscowy w Poznaniu z dnia 25 listopada 1993 r., SA/Po 1844/93, LexPolonica nr 29977. NSA w powyższym wyroku orzekł, że stowarzyszenia nie są podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy o działalności gospodarczej, stan faktyczny: Urząd Skarbowy ustalił Towarzystwu Rozwoju Inwestycji opłatę skarbową od umowy pożyczki zawartej z Państwowym Ośrodkiem Maszynowym. W odwołaniu Towarzystwo wniosło o uchylenie decyzji I instancji z uwagi na uchybienia prawne i błędną wykładnię § 57 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej. W uzasadnieniu wyjaśniono, że stowarzyszenie, zgodnie ze swoim statutem, było uprawnione do prowadzenia działalności gospodarczej, a zatem winno być zwolnione od opłaty na podstawie wyżej cytowanego § 57 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Finansów. Podniesiono następnie, że wszystkie umowy pożyczek zostały zawarte w wykonaniu uprzednio zawartych umów darowizn. W zdecydowanej większości te darowizny zostały odwołane, w związku z czym bezprzedmiotowe stało się istnienie umów pożyczek. Na podstawie zaś art. 13 ust. 3 ustawy o opłacie skarbowej – opłaty skarbowe od czynności cywilnoprawnych, w stosunku do których uchylone zostały skutki prawne oświadczenia woli nie powinny być wymierzone, a wymierzone – anulowane. Wobec powyższego Sąd orzekł: 1. Stowarzyszenia nie są podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. 1988 r., nr 41, poz. 324). 2. Pożyczki udzielone przez stowarzyszenia, prowadzące działalność w zakresie udzielania pożyczek, nie korzystają ze zwolnienia od opłaty skarbowej określonego w § 57 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej (Dz. U. 1989 r., nr 9, poz. 52).

¹³ Zgodnie z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego – Órodek Zamiejscowy w Poznaniu z dnia 24 marca 1994 r. SA/P 1851/93, pożyczki udzielane przez stowarzyszenia nie korzystają ze zwolnienia od opłaty skarbowej na podstawie § 57 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej (Dz. U. 1989 r., nr 9, poz. 52 z późn. zm.). Stowarzyszenia nie są podmiotami działalności gospodarczej w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, a zatem pożyczki udzielone przez stowarzyszenia prowadzące działalność w zakresie udzielania pożyczek nie korzystają ze zwolnienia od opłaty skarbowej określonego w ust. 2 § 57 rozporządzenia Ministra Finansów z 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej; LexPolonica nr 311170, „Monitor Podatkowy” 1994, nr 7, s. 212 SA/P 1851/93.

¹⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 19 czerwca 1996 r., III CZP 66/96, LexPolonica nr 343673. Zgodnie z uzasadnieniem do powyższego postanowienia, likwidator stowarzyszenia prowadzącego działalność gospodarczą obowiązany jest zgłosić do sądu wniosek o ogłoszenie upadłości, gdy – jego zdaniem – majątek stowarzyszenia nie wystarcza na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, zgodnie z powyższym stowarzyszenie miało zdolność upadłościową.

Wedle definicji zawartej w art. 2 ust. 1 ustawy Prawo o stowarzyszeniach „Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych”¹⁵. Zawarcie w powyższej definicji niezarobkowego celu działalności stowarzyszenia nie przekreśla możliwości prowadzenia przez nie działalności gospodarczej zgodnie z art. 23 Ustawy Prawo o stowarzyszeniach: „[...] stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach. Dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków”¹⁶.

Zgodnie z ustawą o swobodzie działalności gospodarczej, do której obecnie odwołuje się Prawo o stowarzyszeniach¹⁷, przedsiębiorcą „jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą, przez którą rozumie się zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły”. Wedle art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej: „przedsiębiorcą jest osoba prowadząca w celach zarobkowych działalność wytwórczą, budowlaną, handlową lub usługową”¹⁸. Także zgodnie z art. 4 pkt 1 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z dnia 15 grudnia 2000 r. stowarzyszenia były przedsiębiorcami¹⁹.

WARUNKI DOPUSZCZALNOŚCI PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ STOWARZYSZENIA

Prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenia jest uzależnione od spełnienia określonych warunków. Działalność gospodarcza musi

---

¹⁵ Ustawa Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r., Dz. U. nr 20, poz. 104.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ S a r n e c k i, dz. cyt., s. 76.

¹⁸ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz. U. z 2003 r., nr 119, poz. 1117 ze zm.

¹⁹ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz. U. 2005 r., nr 244, poz. 2080.

być prowadzona na zasadach ogólnych, określonych w odrębnych przepisach. Dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia ma służyć realizacji jej celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału pomiędzy członków stowarzyszenia. Przy analizie przepisów prawnych dotyczących działalności gospodarczej stowarzyszeń należy zwrócić uwagę przede wszystkim na cel tworzenia stowarzyszeń, który zgodnie z ustawą Prawo o stowarzyszeniach musi być celem niezarobkowym. Prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie powinno prowadzić do osiągnięcia celu wymienionego w statucie stowarzyszenia. Stowarzyszenie nie może zakładać, że jego celem jest prowadzenie działalności gospodarczej i czerpanie z niej zysków. Nie może także przekształcić się w instytucję realizującą cele zarobkowe²⁰. Zgodnie z tezą wyrażoną w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1990 r.²¹, dochód stowarzyszeń, uzyskany z działalności gospodarczej, służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między członków, także wówczas, gdy są pracownikami stowarzyszenia. Zakaz podziału dochodu stowarzyszenia między członków, przewidziany w art. 34 Prawa o stowarzyszeniach, dotyczy – jako przepis *iuris cogentis* – wszystkich członków stowarzyszenia, niezależnie od tego, czy są pracownikami zatrudnionymi w sferze działalności gospodarczej stowarzyszenia. Prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie ma na celu przede wszystkim uzyskiwanie środków na pokrywanie kosztów realizacji celów wymienionych w statucie²². Przepis dotyczący prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenia określa jedynie ogólne zasady jej prowadzenia²³.

Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym w art. 50²⁴ przewiduje możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenia i nakłada obowiązek wpisu stowarzyszenia do rejestru przedsiębiorców, przez co uzyskują one status przedsiębiorcy²⁵.

---

²⁰ K i d y b a, *Komentarz do ustaw*.

²¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1990 r., OSNCP 1990, nr 10-11, poz. 126, OSP 1991, nr 1, poz. 18.

²² P. S u s k i, *Stowarzyszenia w prawie polskim*, Warszawa 2002, s. 49.

²³ K i d y b a, *Komentarz do ustaw*.

²⁴ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2001 r., nr 17, poz. 209.

²⁵ M. T a r s k a, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa: C.H. Beck 2009.

Zgodnie z powyższym aktem, podjęcie działalności gospodarczej wymaga ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym²⁶. W momencie rozwiązania stowarzyszenia jego byt prawny ustaje z chwilą wykreślenia z rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej. W takim wypadku należy też dokonać wykreślenia takiej osoby prawnej z rejestru przedsiębiorców. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w wyroku z dnia 16 kwietnia 2003 r.²⁷ przyznał, że stowarzyszenie jest związkiem, który ma także uprawnienia do wszczęcia postępowania antymonopolowego.

FORMY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ STOWARZYSZENIA

Stowarzyszenia zarejestrowane mogą prowadzić działalność gospodarczą. Stowarzyszenia zwykle natomiast mogą utrzymywać się tylko ze składek członkowskich.

Działalność gospodarcza może być prowadzona zarówno w formach wyodrębnionych, jak np. w spółkach prawa handlowego²⁸, spółdzielni, w których stowarzyszenie może mieć udziały czy też akcje. Tę działalność gospodarczą regulują odrębne przepisy dotyczące konkretnych form wyodrębnionych²⁹. Działalność w formach niewyodrębnionych, w których występuje samo stowa-

---

²⁶ Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym, art. 42, Dz. U. z 2007, nr 168, poz. 1186.

²⁷ Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumenta z dnia 16 kwietnia 2003 r., XVII Ama 42/2002, LexPolonica nr 360522. Stowarzyszenie, które złożyło wniosek o wszczęcie postępowania antymonopolowego, jest związkiem przedsiębiorców, o którym mowa w art. 4 pkt 2 ustawy antymonopolowej, i zrzesza przedsiębiorców.

²⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1996 r., II UZP 24/95, SNAPiUS 1996 nr 14, poz. 20. W tej uchwale Sąd Najwyższy uznaje, iż stowarzyszenie, które zdecydowało się na prowadzenie działalności gospodarczej w formie spółki kapitałowej, nie spowodowało – samo przez się – utraty przez tę spółkę charakteru uspołecznionego zakładu pracy, tym bardziej iż stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą zarówno bezpośrednio, jak i w formie wyodrębnionej. Postanowienie SN III CzP 66/96 z dnia 19 czerwca 1996 r., OSNC 1996 nr 10, poz. 13. Jest to postanowienie, w którym Sąd Najwyższy wskazuje, że podjęte przez stowarzyszenie rozwiązania prawno gospodarcze pozostają bez wpływu na kwalifikację stowarzyszeń jako podmiotów gospodarczych. Sąd zwraca uwagę, że „zdolność gospodarczą” przyznał stowarzyszeniom sam ustawodawca.

²⁹ P. S u s k i, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa: LexPolonica 2004.

rzyszenie, regulują przepisy ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej³⁰ oraz o Krajowym Rejestrze Sądowym.

Stowarzyszenia mogą prowadzić każdy rodzaj działalności gospodarczej, należy jednak stwierdzić, że ustawy szczególne przewidują zastrzeżenie określonej formy, w której prowadzą działalność niektórzy przedsiębiorcy³¹. Izdebski, podając przykłady działalności przedsiębiorców w zastrzeżonej formie, wymienia m.in.: banki, które mogą występować jako banki państwowe; spółki akcyjne czy też zakłady ubezpieczeń, mogące wykonywać swoją działalność w formie towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych lub spółki akcyjnej. Natomiast Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 24 marca 1994 r. uznał, że żaden przepis nie pozwala na podjęcie przez stowarzyszenie działalności gospodarczej w zakresie kredytowania i udzielania pożyczek. Orzeczenie to zostało wydane w okresie obowiązywania ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe³². Obecnie czynności bankowe mogą być wykonywane wyłącznie przez banki w rozumieniu ustawy. Stowarzyszenie może udzielać pożyczek, jednakże musi dokonywać tego ze środków własnych, a nie korzystać ze środków innych osób³³. Zdaniem P. Suskiego aktualnie istnieje luka prawna między art. 4 ustawy dotyczącej Polskiej Organizacji Turystycznej³⁴ a przepisami ograniczającymi działalność gospodarczą jednostek samorządu terytorialnego. Jednostki samorządu terytorialnego nie mogą prowadzić działalności wykraczającej poza zadania o charakterze użyteczności publicznej. Natomiast ustawa o Polskiej Organizacji Turystycznej stanowi *lex specialis*, dlatego też jednostki te mogą uczestniczyć w działalności gospodarczej organizacji niezależnie od przedmiotu i zakresu tej działalności³⁵.

Należy zauważyć, że prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie w wyodrębnionej formie organizacyjnej wiąże ze sobą konieczność wyodrębnienia zakładu prowadzącego działalność gospodarczą, wraz z od-

---

³⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. 2010 r., nr 220, poz. 1447 ze zm.

³¹ S u s k i, *Stowarzyszenia i fundacje*.

³² Art. 11 ust. 1 pkt 4 i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe, Dz. U. z 1992 r., nr 72, poz. 359 ze zm.

³³ S u s k i, *Stowarzyszenia i fundacje*.

³⁴ Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej, Dz. U. nr 62, poz. 689.

³⁵ S u s k i, *Stowarzyszenia i fundacje*.

dzielną księgowością³⁶. Nie należy zapominać, że działalność gospodarcza prowadzona przez stowarzyszenie musi również wiązać się w wyodrębnieniu księgowości³⁷. W przypadku późniejszego podjęcia decyzji o prowadzeniu działalności gospodarczej przez stowarzyszenie niezbędne jest także uchwalenie lub zmiana statutu stowarzyszenia tak, by zawierał postanowienia o podjęciu działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 40 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym³⁸ w dziale trzecim rejestru przedsiębiorców należy wpisać przedmiot działalności stowarzyszenia zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności³⁹, a przedmiot ten winien być określony w statucie.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że stowarzyszenia, które nie prowadzą działalności gospodarczej, są również zobowiązane do prowadzenia ksiąg rachunkowych⁴⁰. Z uwagi na wysokie koszty prowadzenia pełnej księgowości takie rozwiązanie nie przystaje do polskich warunków funkcjonowania stowarzyszeń. Koszty prowadzenia pełnej księgowości często przekraczają bowiem wysokość wpłacanych składek członkowskich, a przynajmniej pochłaniają ich znaczą część, unicestwiając *de facto* działalność statutową stowarzyszeń, które nie prowadzą działalności gospodarczej. Taki stan prawny może budzić – w moim przekonaniu – wątpliwości natury konstytucyjnej, gdyż w poważnym stopniu ogranicza korzystanie z jednej z podstawowych wolności gwarantowanych ustawą zasadniczą. W przypadku stowarzyszeń nieprowadzących działalności gospodarczej wystarczające byłoby prowadzenie księgowości w formie uproszczonej, co generuje znacznie niższe koszty. Trudno znaleźć *ratio legis* dla przepisów, które stawiają jednakowe wymagania w tym zakresie dla stowarzyszeń odpowiednio prowadzących i nieprowadzących działalności gospodarczej. Zmiany prawa w tym zakresie nie tylko umożliwiłyby pełniejszą realizację celów statutowych stowarzyszeń, które nie prowadzą działalności gospodarczej, ale wpłynęłyby korzystnie na liczbę tworzonych podmiotów, będących – o czym niekiedy ustawodawca zapomina – jednym z fundamentów idei społeczeństwa obywatelskiego.

---

³⁶ A. K i d y b a, *Fundacje i stowarzyszenia, zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1995, s. 87.

³⁷ K i d y b a, *Komentarz do ustaw*.

³⁸ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2001 r., nr 17, poz. 209 ze zm.

³⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz. U. nr 251, poz. 1885, oraz załącznik „Polska Klasyfikacja Działalności [PKD]”.

⁴⁰ Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r., Dz. U. nr 121, poz. 591.

DOCHODY I ROZMIARY
DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ STOWARZYSZENIA

Kolejną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest pojęcie dochodu uzyskiwanego przez stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą. Kwestia ta została poruszona w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1990 r.⁴¹, zgodnie z którą na czysty dochód stowarzyszenia składa się dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, po odjęciu wszelkich zobowiązań podatkowych i kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, w ramach tych kosztów, także wpłaty na tworzone fundusze przewidziane w powszechnie obowiązujących przepisach oraz wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w sferze działalności gospodarczej stowarzyszenia, łącznie z ich udziałem w zysku. Jeżeli takowy został przewidziany, nie podlega wliczeniu do dochodu z działalności gospodarczej stowarzyszenia.

Nie należy zapominać o kwestii rozmiarów prowadzonej działalności gospodarczej przez stowarzyszenia. Zgodnie z twierdzeniem A. Kidyby rozmiar działalności nie musi być ograniczony realizacją celów stowarzyszenia⁴².

*

Dzięki umożliwieniu uzyskiwania środków z prowadzenia działalności gospodarczej stowarzyszenia nie muszą zdawać się jedynie na ofiarność publiczną bądź składki członkowskie. Często na początku swojej działalności stowarzyszenia stają przed problemami w finansowaniu swojej działalności. Dzięki rozwiązaniom wynikającym z obowiązujących przepisów, stowarzyszenia same mogą podjąć działalność gospodarczą, by móc realizować swoje cele statutowe. Możliwość prowadzenia działalności gospodarczej daje stowarzyszeniom szansę na uzyskanie płynnego finansowania, a w konsekwencji ułatwia prowadzenie ich działalności, umożliwia także realizację prawa do zrzeszania się gwarantowanego przepisami Konstytucji RP oraz Powszechną Deklaracją Praw Człowieka i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych.

---

⁴¹ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 lutego 1990 r., III PZP 59/89, LexPolonica nr 324805.

⁴² A. K i d y b a, *Prawo handlowe*, Warszawa 2009, s. 764.

BIBLIOGRAFIA

- I z d e b s k i H.: Fundacje i stowarzyszenia. Komentarz, orzecznictwo, skorowidz, Łomianki 2001.
- K i d y b a A.: Fundacje i stowarzyszenia, zagadnienia podstawowe, Warszawa 1995.
- K i d y b a A.: Komentarz do ustaw o fundacjach i stowarzyszeniach, Warszawa: LexPolonica 1997
- K i d y b a A.: Prawo handlowe, Warszawa 2009.
- S a r n e c k i P.: Prawo o stowarzyszeniach Komentarz, Kraków 2002.
- S u s k i P.: Stowarzyszenia i fundacje, Warszawa: LexPolonica 2004.
- S u s k i P.: Stowarzyszenia w prawie polskim, Warszawa 2002.
- T a r s k a M.: Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz, Warszawa: C.H. Beck 2009.

Akty prawa krajowego

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 października 1985 r. w sprawie działalności gospodarczej organizacji społecznych, Dz. U. z 1985 r., nr 51, poz. 265.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej, Dz. U. 1989, nr 9, poz. 52.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 1989 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń, Dz. U. z 1989, nr 23, poz. 126.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz. U. nr 251, poz. 1885.
- Ustawa z dnia z dnia 31 stycznia 1985 r. o drobnej wytwórczości, Dz. U. z 1985 r., nr 3, poz. 11.
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1988 r., nr 41, poz. 324.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe, Dz. U. z 1992 r., nr 72, poz. 359 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz. U. nr 20, poz. 104.
- Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r., Dz. U. nr 121, poz. 591.
- Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2001 r., nr 17, poz. 209.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej, Dz. U. nr 62, poz. 689.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz. U. z 2003 r., nr 119, poz. 1117 ze zm.
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz. U. 2005 r., nr 244, poz. 2080.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. 2010 r., nr 220, poz. 1447 ze zm.

Orzecznictwo

- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 19 czerwca 1996 r., III CZP 66/96, LexPolonica nr 343673.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1996 r., II UZP 24/95, SNAPiUS 1996, nr 14, poz. 20.
- Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 lutego 1990 r., III PZP 59/89, LexPolonica nr 324805.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1990 r., OSNCP 1990, nr 10-11, poz. 126, OSP 1991 nr 1, poz. 18.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego, Ośrodek Zamiejscowy w Poznaniu z dnia 25 listopada 1993 r., SA/Po 1844/93, LexPolonica nr 29977.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego – Ośrodek Zamiejscowy w Poznaniu z dnia 24 marca 1994 r. SA/P 1851/93.
- Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 16 kwietnia 2003 r., XVII Ama 42/2002, LexPolonica nr 360522.

ASSOCIATIONS CONDUCTING BUSINESS ACTIVITY**S u m m a r y**

Associations can undertake business activity if it serves to fulfil their statutory objectives. This entitlement is regulated by the Law on Associations as well as by separate provisions. Business activity can be conducted directly or by holding shares in commercial companies and partnerships. Associations willing to conduct business activity are subject to compulsory registration in the National Court Register. They benefit from economic freedom, which, however, is not absolute and is subject to numerous restrictions under special provisions. The pursuit of business activity by associations significantly facilitates acquisition of financial funds for the execution of objectives outlined in their statutes. Upon registration in the National Court Register, an association has an obligation to maintain full accounts. Due to high costs, such a solution does not fit the reality of Polish associations. Changes in the law of this area could not only enable a more complete implementation of the statutory objectives of associations that do not conduct business activity, but would also affect favourably the number of created entities, which constitute foundations of the idea of a civil society.

Słowa kluczowe: stowarzyszenie, działalność gospodarcza, Ustawa Prawo o stowarzyszeniach, statut, organizacja społeczna, zrzeszenie, działalność niezarobkowa.

Key words: association, business activity, Law on Associations, statute, social organization, union, non-profit activity.